

Pojistná smlouva

(Aktualizováno, zpracováno se svolením
autorky dle původní prezentace JUDr.
Lenky Dobešové, Ph.D.)

Historie právní úpravy pojistné smlouvy

- Zák. o pojistné smlouvě č. 145/1934 Sb.
(účinný od 20.1. 1935 do 30.6. 1951)
- zák. o pojistné smlouvě č. 189/1950 Sb.
(účinný od 1. 7. 1951 do 31. 3. 1964)
- § 788 an. občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.
(účinný od 1. 4. 1964 do 31. 12. 2004)
- zákon o pojistné smlouvě č. 37/2004 Sb.
(účinný od 1. 1. 2005 – 31. 12. 2013)
- § 2758 an. NOZ (tj. obč. zákoníku č. 89/2012 Sb.)
(účinný od 1. 1. 2014) – dále jen „NOZ“

Aplikace právních předpisů na pojistné smlouvy (časové hledisko)

- **Pojistné smlouvy uzavřené do 31. 12. 2004**
 - použije se OZ č. 40/1964 Sb., ustanovení § 788 až § 828, a to:
 - hlava XV.- Pojistná smlouva a obecná ustanovení OZ
 - není podstatné, kdy tyto smlouvy nabyly účinnosti ani délka trvání pojištění
- **Pojistné smlouvy uzavřené mezi 1.1. 2005 až 31. 12. 2013**
 - použije se zákon o pojistné smlouvě č. 37/2004 Sb.
 - není podstatné, kdy tyto smlouvy nabyly účinnosti ani délka trvání pojištění
- **Pojistné smlouvy uzavřené od 1. 1. 2014**
 - použije se NOZ, ustanovení § 2758 až 2872 (+ přechod. ust. § 3028 NOZ)

Zvláštní právní předpisy a jejich použití na pojistnou smlouvu

- zák. č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (tzv. povinné ručení) – uplatní se ve smyslu „lex specialis derogat lex generali“)
- Zák. č. 159/1999 Sb., o podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu (povinné pojištění pro případ úpadku CK, opět „lex specialis derogat...“)
- Zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii (speciality v oblasti odpovědnosti za újmu)
- Zák. č. 186/2006 Sb., insolvenční zák.(speciality v oblasti odpovědnosti za újmu)
- Zák. č. 120/2001 Sb., exekuční rád (totéž)
- Zák. č. 358/1992 Sb., notářský řád (totéž)

Základní zásady a východiska právní úpravy pojistné smlouvy v NOZ

- zákaz zneužití silnějšího postavení - dopad § 8 NOZ (obezřetnost pojišťoven při stanovení výluk, sankcí a povinností pojištěnce)
- ochrana slabší strany (§3 odst.2, písm.c)
- Požadavky na jednání silnější strany – profesionála (§4 a §5 odst. 1 NOZ), znalost předmětu pojištění, adekvátní nastavení pojistných částek, aj.)
- Přísná pravidla pro formulářové smlouvy
- Zvýšená ochrana spotřebitele (§ 433 odst.1 NOZ)
- Poctivost jednání § 6 NOZ
- Smlouvy mají být plněny (§ 3 odst.2 , písm.d)), NOZ)

Systematika právní úpravy pojistné smlouvy

- A) Ustanovení o adhezních smlouvách (tzv. formulářových) §§ 1798 – 1801 NOZ:
- Adhezní smlouva: - smlouva, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou možnost obsah těchto základních podmínek ovlivnit
- Právní úprava adhezních smluv - dopad vždy na ty smlouvy, které jsou na formuláři připraveném a užívaném profesionálem (např. pojišťovnou)
- Slabší strana musí být seznámena s doložkou a jejím významem, která odkazuje na podmínky uvedené mimo text smlouvy, jinak je smlouva neplatná (pokud se neprokáže, že význam doložky slabší straně musel být znám) (§ 1799 NOZ)
- Doložka ve smlouvě, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi, nebo která je pro osobu průměrného rozumu nesrozumitelná, je platná jen když slabší straně nepůsobí újmu nebo prokáže-li druhá strana, že slabší straně byl význam doložky vysvětlen (§ 1800 odst. 1 NOZ), př. Určitá a srozumitelná formulace, obvyklá velikost písma, přehlednost odkazů pod čarou
- Doložka ve smlouvě pro slabší stranu zvláště nevýhodná, bez rozumného důvodu k tomu, zejména u závažné odchylky od obvyklých podmínek v obdobných případech, je neplatná (1800 odst. 2 NOZ), př. Prodloužení promlčecí lhůty ve prospěch silnější strany, zákaz výpovědi nebo ztížení obvyklých podmínek pro slabší stranu
- Ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala –li je tato strana výslovně , zákaz opačného ujednání - § 1753 NOZ – ZÁKAZ PŘEKVAPIVÝCH UJEDNÁNÍ (sankce NEÚČINNOST), př. Upozornit předem slabší stranu na to, co pojistné nekryje, tzv. výluky z pojištění

- Základní ustanovení - vznik, forma, základní pojmy, obsah právního vztahu pojištění (§ 2758 – 2810 NOZ)
- Obecná ustanovení o škodovém a obnosovém pojištění, hranice pojistného plnění, zachraňovací náklady, aj (§ 2811 – 2823 NOZ)
- Pojištění osob - životní pojištění , úrazové pojištění, pojištění pro případ nemoci (§2824 – 2848 NOZ)
- Pojištění majetku (§ 2849 – 2855 NOZ)
- Pojištění právní ochrany (§ 2856 – 2860 NOZ)
- Pojištění odpovědnosti (§ 2861 – 2867 NOZ)
- Pojištění úvěru nebo záruky (§ 2868 – 2870 NOZ)
- Pojištění finančních ztrát (§ 2871 – 2872 NOZ)

Pojem pojistné smlouvy

- **Pojistnou smlouvou** se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu a třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá pojistná událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné. (§ 2758 NOZ)
- **Nahodilá událost:** skutečnost, která je reálná a u které není jisté, zda po dobu trvání soukromého pojištění vůbec nastane, nebo není známá doba jejího vzniku

Účastníci pojištění a jejich označení

- **Pojistitel** – smluvní strana, která se zavazuje poskytnout pojistné plnění v případě pojistné události
- **Pojistník** – strana, která uzavírá s pojistitelem pojistnou smlouvu
- **Pojištěný** – osoba, na jejíž život, zdraví, majetek nebo odpovědnost nebo jinou hodnotu pojistného zájmu se pojištění vztahuje
- **Oprávněná osoba** – osoba, které v důsledku pojistné události vznikne právo na pojistné plnění
- **Obmyšlený** – oprávněná osoba v případě smrti pojištěného

Uzavření pojistné smlouvy

- Dvoustranné právní jednání, které se skládá z
 - návrhu (nabídky) učiněné pojistitelem
 - přijetí návrhu (akceptací) pojistníkem (ve lhůtě 1 nebo 2 měsíců, neurčí-li navrhovatel jinak)

- Návrh pojistitele + akceptace pojistníkem - podpisem
- zaplacením

pojistného

- **Písemná forma smlouvy** - vyjma krátkodobého pojištění na méně než 1 rok,
- Ostatní právní jednání musí mít písemnou formu, není-li dohodnuto jinak
- Pojistitel je povinen vydat pojistníkovi **pojistku**

Obsahové náležitosti pojistné smlouvy

Obligatorní náležitosti pojistné smlouvy (PS)

- Určení smluvních stran a určení oprávněné osoby
- Vymezení pojistné události a pojistného nebezpečí (možná příčina vzniku pojistné události)
- Pojistné (výše, splatnost, běžné x jednorázové)
- Pojistná doba (doba, na kterou bylo pojištění sjednáno)
- Odchytky od pojistných podmínek
- V pojištění osob způsob podílu na výnosech

Pojistné podmínky (součást pojistné smlouvy)

- Jejich obsahem je vznik, trvání a zánik pojištění, pojistná událost, výluky z pojištění, stanovení rozsahu pojistného plnění a jeho splatnost
- Pojistník s nimi musí být seznámen před uzavřením PS, a to prokazatelně, bez jeho souhlasu je nelze měnit

Pojistný zájem

§ 2761 **Pojistným zájmem** je oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události

- Má být dán a případně se zjišťuje u pojistníka, ne u pojištěného (§ 2762 NOZ)
- Vždy je dán na vlastním životě, zdraví či na vlastním majetku, souhlasí –li pojištěný, považuje se za prokázaný
- Má se za to, že pojistný zájem je na (vyvratitelná domněnka) :
 - životě a zdraví jiné osoby, pokud má vztah j této osobě (příbuzenství nebo prospěch či výhoda z pokračování jejího života -osoba blízká)
 - na majetku jiné osoby, pokud by mu bez jeho existence a uchování hrozila přímá majetková ztráta

Pojistný zájem je nezbytným předpokladem platné PS

Zánik pojistného zájmu = zánik pojištění

- Pojistitel má právo na pojistné pouze do doby, kdy se dozvěděl o zániku pojistného zájmu

Pojistné, pojem, druhy, splatnost

- **Pojistné = úplata za pojištění**
- **Druhy:** - běžné (pojistné stanovené za pojistné období)
 - jednorázové (pojistné stanovené na celou dobu, na kterou bylo pojištění sjednáno)
- **Splatnost** - první den pojistného období (běžné)
 - počátek pojištění (jednorázové)
- **Pojistitel má právo na pojistné za dobu trvání pojištění** (vyjma situace, kdy zanikne pojištění v důsledku pojistné události, pak má právo na pojistné do konce pojistného období (běžné) nebo na celé jednorázové pojistné)
- **Změna běžného pojistného** - dohodou smluvních stran
 - jednostranně: a) pouze z důvodů sjednaných v pojist.podmínkách
 - b) povinnost sdělit pojistníkovi novou výši min. 2 měs. Předem
 - c) pojistník má právo nesouhlasit do 1měs, zánik pojištění
- **Právo pojistitele odečíst od pojistného plnění splatné pohledávky na pojištění (nelze u povinného pojištění)**

Rovné zacházení

§ 2769 NOZ

Zákaz diskriminace pro účely určení výše pojistného nebo pro výpočet pojistného s ohledem na:

- národnost
- rasový původ
- etnický původ
- Pohlaví
- náboženské vyznání

Další práva a povinnosti

- Povinnost pojistníka a pojištěného **pravdivě odpovědět** na písemné dotazy týkající se sjednávaného pojištění, stejná povinnost vůči nim má pojistitel
- **Oznamovací povinnost** pojištěného o vzniku pojistné události
- **Povinnost pravdivě vysvětlit** vznik a rozsah následků události a předložit k tomu potřebné doklady ze strany pojištěného
- **Oznamovací povinnost** pojistníka vůči pojistiteli o změně nebo zániku pojistného rizika (důsledky podrobně § 2791 – 2793 NOZ)

Šetření pojistné události

- **Povinnost oprávněné osoby oznámit existenci PU (pojistné události) bez zbytečného odkladu** pojistiteli, plus podání pravdivého vysvětlení o vzniku a rozsahu následku PU, předloží doklady, dle ujednání ve smlouvě. Není-li současně oprávněná osoba pojistníkem nebo pojištěným, má tyto povinnosti jak pojistník, tak i pojištěný (§ 2796 NOZ)
- **Pojistitel je povinen zahájit bez zbytečného odkladu šetření ke zjištění existence a rozsahu jeho povinnosti plnit**
- **Pojistitel je povinen ukončit šetření do 3 měsíců**, popřípadě musí oznámit oznamovateli pojistné události důvody, pro které nelze šetření skončit (2798/2 NOZ)
- **Pojistitel je povinen po 3 měsících poskytnout oprávněné osobě na její žádost zálohu** na pojistné plnění, je-li pro to rozumný důvod, může plnění odepřít (§ 2798 NOZ)

Šetření pojistné události

- **Splatnost pojistného plnění** – není-li ve smlouvě ujednáno jinak, je splatné do 15ti dnů od ukončení šetření PU
- **Právo pojistitele na snížení pojistného plnění** (§ 2800 NOZ). Je dáno, pokud bylo v důsledku porušení povinností pojistníka nebo pojištěného při jednání o uzavření smlouvy nebo o její změně ujednáno nižší pojistné nebo došlo-li v důsledku porušení povinnosti pojistníka nebo pojištěného či jiné osoby, mající právo na pojistném plnění ke vlivu na vznik pojistné události, její průběh, zvětšení rozsahu následků nebo na zjištění určení výše pojistného plnění
- **Právo pojistitele na odmítnutí pojistného plnění (jejímž důsledkem je zánik pojistného vztahu) § 2809 NOZ** :a) byla-li příčinou PU skutečnost, o které se dozvěděl až po vzniku PU, b) kterou při sjednávání pojištění nebo jeho změny nemohl zjistit v důsledku zaviněného porušení povinnosti stanovené § 2788 NOZ, c) pokud by při znalosti této skutečnosti při uzavírání smlouvy smlouvu neuzavřel nebo uzavřel za jiných podmínek
- **Výluky** z pojištění jsou upraveny v podmínkách jednotlivých pojistitelů a jejich důsledkem je nevyplacení pojistného plnění

Promlčení

- Právo na pojistné plnění se promlčuje
 - Ve 3 leté promlčecí lhůtě - § 629 + objektivní § 636 NOZ 10 let (max.)
 - Lhůta počne běžet 1 rok od pojistné události (§ 626 NOZ)
- Právo ne pojistné
 - subjektivní lhůta 3 roky
 - Objektivní 10 let (§ 635 NOZ)
- § 2771 zákaz ujednání jiné než zákonné délky promlčecích lhůt

Přerušeni pojištění

- **Nebylo-li pojistné zaplaceno do 2 měsíců** ode dne splatnosti (nebylo-li ve smlouvě dohodnuto jinak)
- Pojistník po dobu přerušeni **není povinen přerušeni platit pojistné a nemá právo na plnění z PU**
- **Nelze přerušit povinné pojištění** pokud existují zákonem stanovené důvody jeho trvání
- **Životní pojištění lze přerušit jen po ujednání o tom v PS**

Zánik pojištění - způsoby

- **Dohodou** (§ 2802 NOZ) - musí obsahovat ujednání o způsobu vyrovnání stran, ujednání o okamžiku zániku pojištění, není-li, pojištění zaniká účinností smlouvy
- **Uplynutím pojistné doby** (§ 2803 NOZ) – možno dle § 2803/2 NOZ ujednat automatické prodloužení pojištění
- **Neplacením pojistného** (§ 2804 NOZ) – podmínkou je:
 - Upomenutí pojistníka o zaplacení pojistného, poučení o následcích, dodatečná 1 měs. lhůta, zánik pojištění marným uplynutím této lhůty
 - **Do 31. 12. 2004 neplacením pojistného**, automaticky po 6ti měs.od splatnosti

- **Výpovědí** – do 2 měsíců od uzavření smlouvy
 - § 2805 (výpovědní doba 8 dnů)
 - do 3 měs. Od oznámení PU - § 2805, výpověd. Doba 1 měsíc, nelze takto vypovědět životní pojištění
 - Ke konci pojistného období - § 2807 NOZ (nutné doručit max. 6 týdnů před koncem pojistného období, nelze vypovědět životní pojištění)
- **Odstoupením pojistníka od smlouvy**
 - § 2808 NOZ:
 - pokud pojistitel neupozorní na nesrovnalosti mezi nabízeným pojištěním a jeho požadavky
 - Pro nepravdivé nebo neúplné zodpovězení písemných dotazů (do 2 měs od zjištění)
 - Životní pojištění (do 30to dní od uzavření PS)
 - § 1829 NOZ od smluv uzavřených mimo obchodní prostory pouze spotřebitel -do 14dní od uzavření

- **Odstoupením pojistitele od smlouvy**

§ 2808 NOZ: - pro nepravdivé či neúplné zodpovězení písemných dotazů

- odstoupení do 2 měs. od zjištění

§ 2835 NOZ: - pro nesprávné datum narození pojištěného, pokud by PS neuzavřel, do 3 let od uzavření PS, do 2 měs. Od zjištění nesprávného údaje, pouze za života pojištěného

Zvláštnosti zániku povinného pojištění

- Podle § 2781 NOZ má pojistitel právo od smlouvy odstoupit nebo vypovědět pojištění, jen pokud to jiný zákon připouští
- **Výpověď** pojistitele je upravena v zák. č. 168/1999 sb.
- **Odstoupení** – neupravuje žádný zákon